Toen gisteren de critiek aan het woord was, werd mij een briefje toegeschoven van een der buitenlandse gasten. Het luidde als volgt:

„Dans tous les partis socialistes il y a toujours de la critique au journal".

Het is niet om de critici te ontmoedigen, maar als ze misschien mochten denken dat deze troostende woorden zo maar een vriendelijkheid waren, dan wil ik nog iets anders voorlezen, dat ik vond in een boekje van de oud-hoofdredacteur van de „Daily Herald", Francis Williams.

„Het hoofdredacteurschap van het partij-orgaan", schrijft Williams, „werd ook gemakkelijker gemaakt door het feit, dat de ongelukkige bezetter van die p[missing:ost?] in een huishoudelijke zitting van het partijcongres moet verschijnen om te luisteren naar de critiek van de afgevaardigden, en deze, als hij kan, te beantwoorden.

De traditionele ritus in deze congreszitting was de indiening door de een [missing] ander van een motie, waarin werd uitgesproken, dat de krant niet langer de steun van de partij verdiende. Nadat de talrijke critici hun hart hadden gelucht was de beurt aan Ernest Bevin en mij om hen te beantwoorden.

Bevin had zijn eigen critiek op de krant, maar als hij eenmaal de strijd had aangebonden, dan maakte zijn aangeboren strijdlust hem tot een geduchte vechter. Hij zette zijn eigen bezwaren opzij en droogde de critici stevig af. Het was mijn taak, het congres er van te overtuigen, dat de krant deed wat ze kon en dat ze in de moderne concurrentiestrijd nu eenmaal niet anders kon zijn dan ze was.

Met Bevins hulp slaagden we er altijd in, een grote meerderheid voor een votum van vertrouwen te krijgen."

Partijgenoten — alvorens tot de zaken te komen, die ons bezig houden, moge ik nog één korte opmerking van mijn Engelse oud-collega aanhalen, die mede een goede inleiding is tot onze besprekingen.

„Het was", zo schrijft Williams", interessant op te merken, dat, als het nieuws slecht is, het publiek de neiging heeft de krant te critiseren en dat het zich tevreden toont over de krant als er goed nieuws komt. Zo volgt het publiek de oude gewoonte om de gevoelens, die het nieuws opwekte, over te dragen op de brenger van het nieuws, precies als de koningen van de oudheid, die de brengers van slechte tijding ter dood lieten brengen."

Dit in voorlopig antwoord aan de afdeling Wesepe, die in een amendement heeft uitgesproken, dat de voorlichting, met name de voorlichting over Indonesië, naar haar

mening „zeer slecht” is.

Als ik nu naga welke verlangens en bezwaren in de voorstellen op de beschrijvingsbrief en in de discussie zijn geuit, dan begin ik met de opmerkingen en voorstellen over de journalistieke kant van de zaak.

Er zijn ook voorstellen, die noch met het journalistieke, noch met het politieke beleid verband houden, maar die het beleid van de directie raken.

Ik bedoel het voorstel-Wolvega met de amendementen Den Haag X en Valthermond betreffende drankreclame en militaire advertenties en het voorstel van Werkendam over de uitgave van een geïllustreerd weekblad in de vorm van het vroegere „Wij”.

Ik zou, wat die advertenties betreft, alleen willen opmerken, dat voor mij de hoofdzaak is, dat de redactie zich onverkort het recht voorbehoudt om in haar beleid uitsluitend journalistieke maatstaven te hanteren en zich derhalve, als de journalistieke plicht dit eist, niets aan te trekken van de adverteerders.

Zo staan de zaken bij „Het Vrije Volk” en daaromtrent is generlei verschil van mening tussen directie en hoofdredactie.

Wat nu de samenstelling van de krant betreft vind ik een aantal wensen. Er zijn grieven tegen bepaalde artikelen, bijvoorbeeld bij de afdeling Venhuizen tegen de serie artikelen over Eisenhower en van Noordwijk tegen een „uitgesproken slechte beeldroman”, om de woorden van het voorstel woordelijk te gebruiken. Tussen twee haakjes — de critiek op de beeldroman onderschrijf ik ten volle; de opdracht tot het maken van deze strip is door de makers uitgevoerd op een wijze, die mij genoopt heeft er zo spoedig als dit mogelijk was, een eind aan te maken. Ik betreur deze lapsus ernstiger dan wie ook, omdat ik er ten slotte de verantwoordelijkheid voor draag.

Er zijn voorts bezwaren tegen de voorlichting over Indonesië, die door Noordwijk „sober en minder objectief” en — zoals ik al memoreerde, door Wesepe „zeer slecht” genoemd is. Haarlem III heeft daarbij aangedrongen op spoedige publicatie van het rapport over Zuid-Celebes, maar dat zal wel een vergissing zijn, want deze publicatie heeft de redactie van „Het Vrije Volk” niet in de hand; daarover zou men zich tot de regering moeten wenden, hetgeen overigens — zo snel zijn wij ook wel! — door „Het Vrije Volk” reeds is gedaan.

Er is aandrang van een hele reeks afdelingen op de hoofdredactie om de Kamerverslagen uit te breiden of in extenso op te nemen.

Er is een wens van Heerlen om op de artikelen in r.k. bladen meer dan tot nu toe te reageren, uitgebreid door Den Haag III tot de gehele niet-socialistische pers, met een amendement van Hasselt om zulke artikelen in extenso op te nemen en daaronder een antwoord van de hoofdredactie te plaatsen.

Er is een voorstel van Groningen, gisteren ondersteund door pge Beelaerts- Blokland, om op dezelfde onbekrompen wijze aan de moderne humanistische levens- en wereldbeschouwing en de daarop gefundeerde organisaties aandacht te schenken als aan het christelijke geloof en zijn organisaties.

En ten slotte — wat althans de samenstelling van de krant betreft, al speelt natuurlijk al een stuk politiek beleid in mee — verlangen Den Haag X[missing] Hilversum II, dat in meerdere mate dan tot nu toe gebruikelijk is perso[missing] buiten de redactie zullen meewerken, hetzij ter behandeling van speciale onderwerpen, hetzij tot het inleiden van een discussie.

Het is, partijgenoten, een indrukwekkende lijst, dat zult ge wel toe willen g[missing:even?] en er is natuurlijk geen sprake van — ook dat zal in het congres wel geen tegenspraak ondervinden — dat al deze verlangens ingewilligd kunnen worden. Ik wil echter allerminst zeggen, dat ik geneigd ben ze allemaal af te wijzen. Er zijn wensen bij, die ik van harte onderschrijf en die in de redactie van „Het Vrije Volk" al lang onderzocht werden. Die ook geleidelijk de verwezenlijking naderen, zo ver dit in het ingewikkelde editiestelsel, dat wij nu eenmalig uit het verleden geërfd hebben, mogelijk is.

Ik noem de plaatselijke en de gewestelijke rubrieken in de verschillende edities. Wie een vergelijking zou maken tussen deze rubrieken, zoals ze nu zijn en zo ze bijv. twee jaar geleden waren, zou een aanmerkelijke verbetering moeten constateren. Niet alleen groeit onze zeer grote en over het land verspreide redactie in ervaring, maar ook zijn de technische mogelijkheden ruimer geworden.

Wij zijn nu in staat om in de gewestelijke edities ongeveer vier kolom eigen nieuws per dag te geven. Onderschat u dat niet. Het betekent, dat alleen Amsterdam, waar we zestien edities per dag verzorgen, dus zonder Rotterdam, Arnhem en Groningen, waar ook nog een kleine twintig edities van de pe[missing] komen, *iedere dag* een hoeveelheid plaatselijke en gewestelijke kopij verwerkt wordt, die gelijk staat met een boek van tussen de drie- en vierhonderd pagina per dag.

Dat is natuurlijk voor elke editie afzonderlijk altijd nog minder dan het concurrerende plaatselijke of provinciale blad geeft. Het betekent ook, dat bij keuze van het nieuws nogal eens berichten opzij worden gelegd. Het komt voor, dat ergens een fout wordt gemaakt en een bericht of een verslag, dat opgenomen behoorde te worden, onder de voet raakt.

Ook zonder dat de correspondenten zich verenigen om pal te staan voor [missing] rechten, heeft een en ander de zorg van de redactie. Het is echter eerlijk gezegd niet onze voornaamste zorg. De grotere moeilijkheid, waarover de verantwoordelijke redacteuren zich dagelijks het hoofd breken, is de actualiteit van berichtgeving.

Een aantal edities moet zó vroeg ter perse, dat het nieuws achter raakt. Wij staan echter niet stil. De ernstige en gerechtvaardige wensen op dit gebied zijn onze eigen wensen en het is geen dooddoener als ik u zeg, dat ze de volle aandacht genieten, die ze verdienen.

Een andere wens, die ik deel, is de invoering van het Kameroverzicht naast het verslag. Maar dat is een kwestie van ruimte. Het is niet mogelijk, nog niet mogelijk om deze ruimte in de krant nu reeds te vinden, zonder haar met politieke kopij te overladen. We zullen voorlopig nog moeten volstaan met het beschouwende verslag, waarvoor ik gaarne bij deze gelegenheid een woord van waardering richt aan het adres van onze parlementsredacteur, die de moeilijke taak heeft, een verslag te maken, dat recht doet aan de activiteit van onze fracties, daarop het accent legt — wat de propagandistische taak van de krant is — en toch geen onrecht doet aan de tegenstanders en aan de lezers, die in het verslag de argumenten van de andere partijen ook moeten kunnen vinden. Ik verbaas er mij vaak over, dat hij deze prestaties levert en er toch vrolijk onder blijft.

Ik weet, dat het beschouwende verslag een compromis is en dat een compromis nooit iedereen geheel kan bevredigen, maar ik ontken, dat wij, de ruimte en de eisen, waaraan de krant als geheel moet voldoen, in aanmerking genomen, in deze taak te kort schieten.

Ik ben gek op cijfers en ik heb laten opmeten, hoe het met de ruimte staat, die wij aan het Kamerverslag geven, in vergelijking met andere, vergelijkbare bladen. Niet om te kunnen zeggen: kijk eens, hoeveel beter wij het doen, maar omdat deze vergelijking ons in staat stelt, te beoordelen wat een krant van ons type gemiddeld aan een Kamerverslag kan geven. Welnu, over drie maanden berekend, gaf „Het Vrije Volk” 55 3/4 kolom Kamerverslag, „Het Parool” 42 1/2, de „Volkskrant” 56 3/4. En dan waren er nog berichten en korte commentaren van de parlementsredactie, die bij ons 10 1/4 kolom, bij „Het Parool” 12 1/2 kolom en bij de „Volkskrant” 1 1/4 kolom besloegen.

Als we voldeden aan de wens om van onze partijgenoten in het parlement de redevoeringen zeer uitvoerig of in extenso op te nemen, zou de krant volkomen ontwricht worden. Ik heb zo'n redevoering laten uittellen. Geen bijzonder lange redevoering, een rede van heel normale lengte, nl. de rede van Oosterhuis bij de begroting van Economische Zaken in de Eerste Kamer. Dit stuk telt in de Handelingen rond 6300 woorden. In „Het Vrije Volk" zou het 5 1/2 kolom beslaan. Hierbij aanknopende kom ik nog even terug op de voorlichting inzake Indonesië, waarover ik in het laatste Indonesische congres al een opmerking maakte.
Er zijn de krant twee verwijten gemaakt.
De voorlichting zou te sober, of zeer slecht zijn en zij zou niet objectief zijn, te eenzijdig. Ik herhaal, dat de voorlichting zeer uitvoerig is geweest (tussen de tweede militaire actie en het Indonesische congres meer dan honderd kolom), afgezien van een extra-editie op Zondag 19 December, die geheel gewijd was aan de militaire actie van 18 December, een extra-ochtendblad van een aantal edities op 21 December, dat geheel aan het Kamerdebat over de regeringsverklaring was gewijd. Mij dunkt, het verwijt van al te grote soberheid mag ik in het aangezicht van deze feiten wel afwijzen. Maar dat geldt voor het verwijt van eenzijdigheid in nog sterkere mate. Geen krant in Nederland heeft, naast de verdediging van haar eigen standpunt, zoveel ruimte besteed aan uiteenzettingen van andere standpunten, zelfs evenveel ruimte, als „Het Vrije Volk".
Ik acht het mijn plicht om over belangrijke kwesties ook meningen aan het woord te laten komen, die tegenover de mijne staan.
Een enkele opmerking over de aandrang tot uitbreiding van de politieke voorlichting. In de drie maanden December, Januari en Februari bracht „Het Vrije Volk" 125 hoofdartikelen, korte politieke artikelen en artikelen van politieke medewerkers tegen 110 in „Het Parool" en 72 in de „Volkskrant"; 53 buitenlandse overzichten tegen 18 in „Het Parool" en 26 in de „Volkskrant". Als ge daar nu bij telt de sociale en economische artikelen, het socialistisch commentaar, de talrijke brieven van onze buitenlandse correspondenten, dan moet begrijpen dat we om met mijn ex-collega van de "Daily Herald" te spreken doen wat we kunnen.
Men vraagt artikelen van personen buiten de redactie. Hier heb ik een lijstje van schrijvers over politieke, economische, sociale en wetenschappelijke onderwerpen, die sinds October van het vorige jaar aan „Het Vrije Volk" een of meermalen hebben meegewerkt: Roemers, Vondeling, Ruygers, Vermeulen, der Goes van Naters, Albarda, Tinbergen, Franke, dr Vlekke

(over China), prof. Sirks (over het geval-Lysenko), mr Burger, Nederhorst, Banning, Vos, Schermerhorn, Van Rhijn, prof. Van den Bergh, prof. De Vries, prof. Heyn (over atoomvraagstukken).

En op het ogenblik zijn we bezig met een reeks brieven over Spanje van een reporter van de „New York Herald Tribune", waarvan „Het Vrije Volk" het publicatierecht heeft gekocht. En als ge nu wist wat een moeite het kost, voor dergelijke artikelen ruimte te vinden, dan zoudt ge misschien de neiging voelen een motie van bewondering voor de journalisten en technici van „Het Vrije Volk" aan te nemen. Maar daar vragen we niet om.

Het is een wens van mij om de medewerking van deskundigen over belangrijke onderwerpen uit te breiden. De enige rem is de ruimte. Dit geldt uiteraard ook voor de polemieken tegen regionale bladen. Nederland barst van de plaatselijke en gewestelijke kranten, die allemaal op hun beurt zure stukjes over de Partij van de Arbeid schrijven. Het heeft geen zin en het is onmogelijk al die scribenten op de voet te volgen. Deze dingen gaan trouwens weer af van de ruimte voor plaatselijk en gewestelijk nieuws, die toch al niet te groot is.

Maar we vergeten het niet.

De rayonredacties zorgen op hun tijd voor een wederwoord, de hoofdredacteur zet af en toe een punt op een gewestelijke i en wat in het bijzonder het Zuiden betreft, weert zich onze bijzondere medewerker, van wie ik hier een lijstje niet minder dan twaalf van dergelijke artikelen uit de laatste tijd voor me heb liggen. Een andere kwestie is het openen van een discussie-rubriek en de wederinvoering van een populair wetenschappelijk bijvoegsel. Ik geloof dat deze twee zaken eigenlijk het zelfde zijn. Tegen een populair wetenschappelijk bijvoegsel heb ik uiteraard geen bezwaar, maar dat betekent extra-papier. Vraag maar eens aan Van de Kieft of daar veel kans op bestaat.

Ten slotte, wat de samenstelling van de krant betreft, kom ik nu het verzoek tegen om de humanistische medewerking uit te breiden. Men moet deze medewerking niet vergelijken met die uit protestants-christelijke kringen.

„Het Vrije Volk" is geen propagandablad voor het protestantisme of het rooms-katholicisme en evenmin voor het humanisme. Deze zaken liggen anders. De doorbraak richtte zich op de christelijke wereld en dat bracht, vooral omdat de christenen, die zich tot de Partij van de Arbeid wendden, van ieder eigen blad verstoken waren, bijzondere eisen mee, waaraan „Het Vrije Volk" in beperkte mate, maar zo goed mogelijk, moest voldoen.

Dat geldt niet voor de humanistische groep. Dat neemt niet weg, dat ook op mijn verlanglijstje een uitbreiding van de medewerking uit de humanistische sfeer staat. Ik heb mij daarover reeds enige tijd geleden verstaan met een der vooraanstaande humanisten in onze partij.

Ik kan mij wel voorstellen, partijgenoten, dat bij het herhaalde beroep op het ruimtegebrek, in de gedachten van sommigen uwer de vraag opkomt; kan dan niet wat minder van dit of van dat in?

De niet-uitgesproken overweging daarbij is gewoonlijk: want dat interesseert mij niet. Ik denk hierbij aan de serie „Eisenhower was mijn baas", waartegen Venhuizen bovendien nog principiële bezwaren had.

Die principiële bezwaren deel ik niet. De oorlog is een gebeurtenis, die we allemaal hebben doorgemaakt. De namen van de leidende figuren waren ons vertrouwd. Waarom zouden wij een van die figuren nu eens niet zien door de ogen van iemand, die Eisenhower van nabij en van de menselijke kant heeft gadegeslagen? Is dat nu propaganda voor het militarisme? Ik geloof er niets van. Maar de ruimtekwestie ligt op een ander vlak.

Waarom besteden we aan deze dingen, aan sport, aan reportages, aan strips ruimte, die we voor de voorlichting te kort komen. Het eenvoudige antwoord op die vraag is: wij willen ook nog gelezen worden.

Mag ik een ietwat gewaagde, maar voor zeer velen onder u bijzonder begrijpelijke vergelijking maken? Welnu, een krant is net een pakje tabak. De roker laat het pakje eigen teelt liggen als er een blikje Player's goudbladen naast ligt. En toch is het allebei tabak. Maar het komt bij de tabak aan op de juiste menging van soorten en op de toevoeging van ingrediënten, die met tabak niets te maken hebben: saus van vijgen of pruimen of rum, opium, belladonna en weet ik wat nog meer.

Zo is het met een krant nu ook. Allemaal eigen politieke teelt zou de krant onleesbaar maken. Het komt aan op de juiste menging van licht en zwaar, van politiek, kunst, wetenschap, sport; van ernst en verstrooiing. Dat is een zaak van voortdurende aandacht, van experimenteren en afwegen. Het resultaat moet honderdduizenden lezers tevreden stellen.

Voorzitter, ik kom tot het politieke beleid.

Natuurlijk heb ik ook nu vernomen, dat „Het Vrije Volk" zich te weinig onafhankelijk toont. „Het Vrije Volk" is een partij-orgaan. De besluiten, die het Partijbestuur of het congres

neemt, binden de Partij. De krant zal er bij voorkeur niet van afwijken. Als het gebeurt, zoals bij de aanneming van de tweede resolutie van de groep-Vos in het laatste Indonesische congres, toen ik dit congresbesluit als onjuist heb af gekeurd, dan moet er een bijzonder gewichtige reden voor bestaan. De krant heeft nu eenmaal in mijn opvatting een bindende, geen verdelende taak.

Ten opzichte van het regeringsbeleid sta ik op het standpunt, dat de Partij heeft ingenomen, toen zij haar ministers in dit extra-parlementaire kabinet liet gaan en de fractievoorzitter in de Tweede Kamer verklaarde, dat men het beleid van de regering critisch-constructief zou volgen.

Het zou mij weinig moeite kosten om met de stukken aan te tonen, dat „Het Vrije Volk" zich zijn critische en stimulerende taak bewust is.

Ik doe een onvolledige greep in de onderwerpen. „Het Vrije Volk" heeft herhaaldelijk aangedrongen op het aanpakken van de stijgende winsten en bepleit, dat de winststijging, die van de toenemende arbeidsproductiviteit het gevolg was, besteed zou worden voor prijsverlaging.

Het heeft het winstgeheim aangevallen; gewaarschuwd tegen liberale neigingen in de Benelux-politiek en op inschakeling van de arbeiders bij de voorbereiding van de Economische Unie aangedrongen. Het heeft het ontbreken van een grootscheeps industrialisatieplan gecritiseerd. Het heeft gerechtvaardigde klachten van de middenstand ondersteund. Het heeft voor de socialisatie van de mijnen op de bres gestaan, de nationalisatie van het maalbedrijf aan de orde gesteld; gepleit voor een productiewet; zich verzet tegen het denkbeeld van de president van de Nederlandse Bank om de subsidies te verminderen zonder de lonen te verhogen. Het heeft gewaarschuwd tegen een te snelle opheffing van de distributie, met name van de textieldistributie. Het heeft met succes de regering gestimuleerd tot optreden tegen het zgn. Beleggersfront, dat de lage- rentepolitiek van minister Lieftinck dwarsboomde en waarin nota bene ook de Rijksfondsen vertegenwoordigd waren. Het heeft bij herhaling de toepassing van de uitwijkmogelijkheden gecritiseerd, op verbetering van de pensioenen, aangedrongen (ik heb met verbazing gisteren gehoord, dat ik de gepensionneerden op grievende wijze zou hebben behandeld). „Het Vrije Volk" heeft de rechten der onderwijzers verdedigd, critisch geschreven over het onderzoek naar beweerde wreedheden in Indonesië, de D.U.W. gecritiseerd, en zo maar voort.

Voorzitter, toen ik gisteren de rede van Vos hoorde, waarvoor het congres zo terecht uitbundig heeft geapplaudisseerd, omdat daarin zoveel perspectief werd geopend en zoveel wensen en plannen aan de orde werden gesteld, had ik om de andere zin de neiging om te roepen: wist u dat niet? Het stond in „Het Vrije Volk". Wist u, dat Ponsen, die wegens zijn vooruitziende socialistische blik door Roemers en Nederhorst geprezen is, dagelijks in „Het Vrije Volk" zijn vooruitziende en critische zin botviert?

Heeft „Het Vrije Volk" de regeringspolitiek verdedigd?

Neen, het heeft de politiek verdedigd, die ons zo snel als de omstandigheden het veroorloven, naar het herstel kan brengen.

Voorzover het regeringsbeleid daarmee samenvalt, wordt het verdedigd, waar het van deze lijn afwijkt, gecritiseerd, waar het achter blijft, gestimuleerd.; Wat een ander belangrijk punt, de Indonesische politiek, betreft, kent ge het standpunt van de krant. Ik behoeft het niet nog eens uiteen te zetten.

Ik heb deze moeilijke en schrijnende kwestie behandeld uit mijn eigen innerlijke overtuiging, dat de gevolgde weg de enige was en een andere niet ter keuze stond.

Ik zeg niet, dat het een bijzonder mooie weg is, die we gedwongen zijn te gaan, en ik weet evenmin als een van u of we het doel zullen bereiken. Maar het is de enige weg en daarom heb ik bestreden wat ons van die weg af kon dringen: het kolonialisme van Rijkseenheid, het conservatisme van Romme's zware Unie, het onverantwoordelijke spel om Beel op de plaats van Van Mook te dringen, de blunders van Batavia.

Ik heb ook de oppositie in onze eigen partij bestreden, zeker, en ook dat met overtuiging. Oppositie, ook in een partij, is een onmisbaar element van politiek leven. Bestrijding van de oppositie ook.

Ik geef u geen exposé van alle onderwerpen, ik volsta met deze voorbeelden om u duidelijk te maken wat ik bedoel, als ik zeg, dat de hoofdredacteur van een partij-orgaan, die zich van zijn bindende taak in de partij bewust is, zijn eigen verantwoordelijkheid niet uit het oog verliest.

En nu, partijgenoten, wat is, boven de practische politiek van dag tot dag uit de gedachte, die het beleid beheerst, dat ik thans tegenover u heb te verantwoorden? Want daar komt het op aan. Het is deze gedachte, dat na de bevrijding de lasten en moeilijkheden en verantwoordelijkheid moesten worden aanvaard, omdat daar doorheen de weg liep — onze weg — de weg naar het socialisme.

En dat, nu het herstel in zicht komt — ik zeg *niet:* bereikt is — de nadruk moet vallen op de socialistische mogelijkheden, die achter het herstel liggen.

Wie uit zijn ogen kijkt ziet de kansen groeien, ziet hoe de landen zich aaneensluiten, ziet hoe de economieën zich verstrengelen, ziet de ordeningsgedachte, doorbreken in de gedachtenwereld van het kapitalisme zelf, ziet een opstreven alom uit de strenge nationale afgeslotenheid van het verleden naar samenwerking op een hoger, internationaal plan.

De bodem wordt toebereid, nu, in deze tijd vol gevaren en zorgen, de bodem, waarin het socialisme gedijen kan. Ik weet wel, dat de wereld vol gevaren is, die iedere ontwikkeling kunnen vernietigen. Ik weet ook, dat de internationale ontwikkeling, waarvan wij getuige zijn, gevaarlijke wegen kan gaan; dat ze van de democratie los kan raken. Maar de internationale ontwikkeling *is* op gang. En het is onze taak om, in samenwerking met de partijen in andere landen, aan de nieuwe vormen van internationaal leven, die alom ontstaan, de inhoud van haar idealen te geven.

En nu vraag ik *u.* Zijt gij er zeker van, dat in de Partij van de Arbeid dit besef voldoende is doorgedrongen?

Naar mijn smaak leeft in een nog te groot deel van de Partij het gevoel, dat we ons *eigenlijk* moesten excuseren voor onze verantwoordelijkheid, dat ons natuurlijk element *eigenlijk* de oppositie is, maar dat we — nou ja — dit wel moeten doen, omdat het nu eenmaal niet anders kan. En dat je, als goed socialist, wel meegaat, wel waardering hebt ook tot zeker hoogte, maar met een zichtbare tegenzin en met zoveel mogelijk critiek zo traag mogelijk meegaat, in de hoop, dat je zo gauw mogelijk weer in de oppositie kunt stappen. Dat vind ik nu funest en ik geloof, dat aan deze zucht naar critiek een partij kapot kan gaan. Als in u — als in de Partij de zekerheid leeft, dat wat we op ons genomen hebben, gedragen moet worden, omdat door de taaie blubber van deze tijd heen de weg loopt naar het socialisme — dan is het niet de vraag of wij onze mensen op verantwoordelijke posten wel voldoende critiseren, dan is het de vraag of wij hen wel voldoende steunen.

Wie zijn critiek op deze grondslag plaatst, doet de Partij een grotere dienst dan hij, die zijn *kracht* zoekt in de critiek.

Het is mogelijk, het moet mogelijk zijn, het volk te overtuigen van de noodzakelijkheid om de lasten van het heden te dragen en het te doen erkennen, dat wij het op de goede weg leiden. Maar dan moeten we deze overtuiging zelf diep in ons dragen. Dan moeten we de innerlijke en bezielende zekerheid hebben, *dat* onze weg naar het socialisme leidt en dat het

binnen ons bereik ligt. Dan zullen we de tegenstrevende krachten kunnen weerstaan, de basis in het volk, waarop wij steunen, kunnen verbreden, de vaart van ons werk, die al te zeer geremd is, versnellen, de moedeloosheid en de lusteloosheid overwinnen, die al te velen overmand hebben.

Niemand weet of we er in zullen slagen, zelfs niet of we de gelegenheid zullen krijgen de kansen, die in deze tijd ons geboden worden, te grijpen en in werkelijkheid om te zetten.

Het hangt niet alleen van ons af. Maar voorzover het van ons afhangt zullen we moeten doen wat deze tijd ons als plicht oplegt.

Met het doel voor ogen.

Dat is uw taak en de mijne.